

PAPER DETAILS

TITLE: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Yeterlik Ölçeği Üzerine Bir Ön Araştırma

AUTHORS: Recai DOĞAN,Nurullah ALTAS

PAGES: 109-122

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/583605>

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenleri Yeterlik Ölçeği Üzerine Bir Ön Araştırma

Recai DOĞAN / Nurullah ALTAŞ

Doç. Dr. / Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

e-mail; rdoğan@divinity.ankara.edu.tr / altaş@divinity.ankara.edu.tr

***Preliminary Investigation About The Competence Scale Of The Teachers Of Primary Education Religious Culture And Ethics Course.** This study aims to improve scale which facilitates the competence of the teachers of Religion Culture and Ethics primary education. The scale consists of 129 questions. At the factor analysis made by the SPSS program, data are firstly examined by the principal components analysis and after a rotation, the number of the factors and the eigenvalues are searched. With respect to results, it is understood that there are six factors giving over 2.385 and these six factors explain the 50.7% of total variance. These six factors are named by us as follows:*

- 1. The dimension of adopting, reflecting and developing the role of teacher,*
 - 2. The dimension of being active and effective usage of the process of education-instruction.*
 - 3. The dimension of usage of effective communication knowledges and technics,*
 - 4. The dimension of knowledges and skills which communicate aim,*
 - 5. The dimension of instruction technologies,*
 - 6. The dimension of children-centred approach.*
-

It is considered that these dimensions show the areas of teaching sufficiencies of elementary education Religious Culture and Ethics Course.

Key words: *Sufficiency, Religious Education, the Culture of Religion and Ethics Course, Teacher Competencies, Factor Analysis.*

A. GİRİŞ

İkel toplumlardan en gelişmiş toplumlara kadar tarihî oluşumun tamamında ortaya çıkan en önemli özellik, eğitim kurumlarının varlığıdır. Uygar veya ileri toplumlar olarak nitelendirilen toplumların gelişimleri incelendiği zaman, aile ile birlikte öğretmenlik en fazla önem verilen kurumlar arasında yer almaktadır. Öğretmen, bir milletin ruh ve karakterine biçim veren üretici bir insan olarak kabul edilir. Bizim geleneğimizde ve dünya milletlerinin tarihî süreci içinde öğretmenlik kurumuna verilen büyük değer kökeninde bu üreticilik yatmaktadır. Öğretmenlik kurumuna atfedilen önem, bu meslek mensuplarının yetiştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik teorilerin ve uygulamaların üzerinde yoğunlaşılmasını beraberinde getirmektedir.

Türk Eğitim Mevzuatında "Öğretmenlik Mesleği" 12 Mart 1971 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun "Üçüncü Kısım"ın 43-50. maddelerinde ele alınmaktadır. Yasanın 43. maddesi "öğretmenlik" başlığı altında "öğretmenlik mesleği"ni tanımlamaktadır.

"Madde 43: Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler.

Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır.

Yukarıda belirtilen nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması esastır. Bu öğrenim lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerde, yatay ve dikey geçişlere de imkân verecek biçimde düzenlenir."

Yeterlik kavramı, farklı şekillerde tanımlanmaktadır. "Bir kişiye belirli bir rolü oynayabilme gücünü kazandıran özelliklerin varlığı veya bu rolü oynayabilmesini engelleyen özelliklerin yokluğu" bu tanımlardan birisidir. Diğer bir tanıma göre ise, kişinin çevredeki belli bir yerde, gerekli bir işi, gerekli olduğu zamanda yapabilmesidir¹. Yeterlik alanları bir kişinin belli bir makamın görevlerini yerine getirebilmesi için göstermesi gereken yeterlikleri kapsayan alanlardır. Yeterlik, tek kelime ile bu alanlardan meydana gelir².

¹ Ziya Bursalıoğlu, *Eğitim Yöneticisinin Yeterlikleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1981, s. 5.

² Aynı yer.

Öğretmen yeterliği kavramından söz ettiğimiz zaman, Milli Eğitim Temel Kanunu'nda geçen genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ifadeleri öğretmen yeterlik alanlarını ifade etmektedir. Nitekim, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğüne hazırlanan Öğretmen Yeterlilikleri Taslak Çalışmasında bu üç yeterlik alanı, “öğretmenlik mesleğinin üç boyutluluğu” ismiyle kavramlaştırılmıştır³. Üç boyutun içinde genel kültür ve özel alan bilgisi, kanundaki ifadeyle yer alırken, kanunda “pedagojik formasyon” olarak ifade edilen yeterlik alanı taslak çalışmada “eğitme-öğretme yeterlikleri” olarak yer almaktadır. Bu tasnifle birlikte, kanundaki üç temel yeterlilik alanının açılımı şeklinde, farklı yeterlilik alanlarını ortaya koyan bir çok çalışma bulunmaktadır⁴. YÖK tarafından yeniden düzenlenen öğretmen yetiştirme sürecinin bir parçası olarak öğretmen yeterlikleri ve değerlendirilmesi gözden geçirilmiştir. Bu düzenlemede, öğretmen yetiştirme programlarına uygulanabilir nitelikte bir öğretmen yeterlikleri listesi hazırlanmıştır. YÖK'ün bu listesinde dört temel yeterlik alanı belirlenmektedir: 1. Konu Alanı ve Alan Eğitimine İlişkin Yeterlilikler, 2. Öğretme-Öğrenme Sürecine İlişkin Yeterlilikler, 3. Öğrencilerin Öğrenmelerini İzleme, Değerlendirme ve Kayıt Tutma, 4. Diğer Meslekî yeterlikler olarak sıralanmıştır⁵.

Bu tasnifler daha çok, son yıllardaki teorik ve pratik alanlara yönelik yaklaşım farklılaşmalarının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Kanun'daki ana tasniften farklı olarak, Servet Özdemir ve İbrahim Yalın'ın tasnifi bu tarz yaklaşımlardan sadece biridir. Özdemir ve Yalın, iyi bir öğretmenin sahip olması gereken üç önemli yeterlik alanını; 1. Parçası olma, 2. Hakim olma ve 3. Öğrenci merkezli olma olarak ortaya koymaktadır⁶.

Buraya kadar zikredilen çalışmalarda yeterlik alanlarının tespiti tamamen teorik çalışmalara dayanmaktadır. Ülkemizde öğretmen yeterliklerinin belirlenmesinde, alandan elde edilen verilerle desteklenen çalışma sayısı oldukça azdır. Bu çalışmalar içinde en doyurucu olanlardan birisi olan Erten Gökçe'nin çalışması ise, tek faktörlü bir desen olarak tasarlanmıştır⁷. Delfi tekniğiyle alan uzmanlarına dayalı olarak ortaya konan 11 temel yeterlik alanı, birbirinden bağımsız faktörler olarak belirlenmiştir.

³ *Öğretmen Yeterlilikleri*, MEB Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü, Ankara 2000, s. 4.

⁴ Yeterlilik alanlarının açılımları için bkz. Aydoğan Ataunal, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş veya Nasıl Bir İnsan?*, 20 Mayıs Eğitim Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s. 66-79; Savaş Büyükkaragöz-Muammer Muştâ-Hasan Yılmaz-Önder Piltin, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Mikro Yayınları, Konya 1998, s. 3-24; Cevat Alkan, *Eğitim Teknolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara 1998, s. 153-159; *Öğretmen Yeterlilikleri*, MEB Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü, Ankara 2000; Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme*, Alkım Yayınları, Ankara 1994, s. 117-122.

⁵ *Fakülte-Okul İşbirliği*, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitim Projesi, Ankara 1998.

⁶ Servet Özdemir-İbrahim Yalın, *Her Yönüyle Öğretmenlik Mesleği*, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara 1998, s. 161-18.

⁷ Erten Gökçe, *İlköğretim Öğretmenlerinin Yeterlilikleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1999, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Din eğitimi alanında ise, ulaşabildiğimiz çalışmalar içinde bir tek Şevki Aydın'ın çalışması bulunmaktadır⁸. Aydın'ın çalışması, bir faktör analizi şeklinde olmayıp, teorik olarak tespit edilen yeterlik maddelerine öğretmenlerin verdikleri cevapların yüzde ve frekanslarının verilip betimsel olarak yorumlanmasıyla sınırlıdır. Öğretmen yetiştirme ve ilköğretim programlarının değiştirilmesinden sonra bu alanda yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Çalışmamız, ilköğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi programlarının yenilenmesinden sonra, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenlerinin yeterlikleri üzerinde yorum yapmayı kolaylaştıracak bir ölçeğin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu çalışma, alanında ilktir ve bir ön araştırma niteliğindedir.

Bu ölçek, daha sonra bizim ve alandaki diğer araştırmacıların çalışmalarıyla gelişecek ve din kültürü öğretmenlerinin hizmet içi eğitimlerle geliştirilmesinde ve yetiştirilmesinde, uygulamaların değerlendirilmesinde önemli kolaylıklar sağlayacaktır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmen Yeterlik Ölçeği'nin ve veri toplama aracının geliştirilmesinde, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu "Öğretmen Yeterlilikleri" ana eksen olarak alındı. Bu taslakta yer alan maddelerin desteklenmesinde ise, Erten Gökçe'nin 11 yeterlik boyutundan alınan maddelerden önemli ölçüde yararlanıldı. Özel alan yeterliliklerinin belirlenmesinde, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi programlarındaki amaçlara dayanıldı. Bu şekilde, 129 soruluk bir veri toplama aracı karşımıza çıktı⁹. Veri toplama aracında likert tipi cevap kategorisi kullanıldı.

Hazırlanan veri toplama aracı, Haziran 2001'de Erzurum ve Yalova'da Milli Eğitim Bakanlığı'nca düzenlenen Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenleri Hizmet İçi Eğitim Kursu'na katılan 145 öğretmene uygulandı. Dolayısıyla araştırmanın sonuçları uygulamanın gerçekleştirildiği 145 öğretmen ile sınırlıdır.

SPSS programı ile yapılan faktör analizinde veriler önce, temel bileşenler analizine (principal component analysis) tâbi tutulmuş ve rotasyon yapıldıktan sonra, faktör sayısı ve faktör özdeğerleri araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre 2.385'in üzerinde değer veren 6 faktör bulunduğu ve bu altı faktörün toplam varyansın % 50.7'sini açıkladığı tespit edilmiştir.

⁸ Şevki Aydın, *Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1996.

⁹ İstatistiksel analizlerin yapılmasında yardım ve desteğini esirgemeyerek ve bu çalışmanın bilimsel temellere oturmasında önemli katkılar sağlayan ODTÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyelerinden Doç.Dr.Yusuf Ziya Özcan'a ve veri toplama aracının geliştirilmesinde kendi geliştirmiş olduğu ölçeklerden yararlanma hakkını bize veren A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlilerinden Dr. Erten Gökçe'ye teşekkür borçluyuz.

B. İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ ÖLÇEĞİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Veri toplama aracımızda bulunan 129 soru yukarıda belirtildiği gibi temel bileşenler metodu ile incelenerek faktör analizine tâbi tutulmuş ve “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmen Yeterlik Ölçeği”ni belirleyen boyutlar elde edilmiştir. Bu sonuçların yorumlanabilir olup olmadığına ise, Ki-Kare Testi sonuçlarına (Barlett Ki-Kare: 18290.8; df: 825; $P=0.001$) bakarak karar verilmiştir. Barlett testi sonuçları, istatistiksel açıdan anlamlı çıktığı için, faktör analizi sonuçlarının yorumlanabilir olduğu anlaşılmıştır. Tüm testin Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri ise 0.983 olarak hesaplanmıştır. Her bir faktör için Alfa değeri ise faktör yük değerlerini gösteren tablonun altında belirtilmiştir.

1. Faktörler ve Faktör Özdeğerleri

“İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmen Yeterlik Ölçeği” adını vermiş olduğumuz ölçeği oluşturan faktör adları, özdeğerleri ve ağırlıkları aşağıdaki tabloda görüleceği üzere altı temel faktör altında toplanmaktadır.

Tablo 1. İDKAB Öğretmen Yeterlik Ölçeği Faktör Özdeğerleri

Faktörler	Faktör Özdeğerleri	Varyans Oranı (%)	Kümülatif %
Faktör 1	46,068	35,712	35,712
Faktör 2	5,866	4,547	40,259
Faktör 3	4,790	3,713	43,973
Faktör 4	3,358	2,603	46,576
Faktör 5	2,977	2,307	48,884
Faktör 6	2,385	1,849	50,733

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Faktör analizi sonucunda “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmen Yeterlik Ölçeği” üzerinde bulgulanan 6 faktör, daha önce yapılmış olan öğretmen yeterlik ölçeklerinden daha farklı bir yapılanma arz etmektedir. Karşımıza çıkan bu altı faktörü, daha önceki yeterlik çalışmalarında kullanılmayan isimlerle karşıladık. Bu faktörler ve isimlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Öğretmen Rolünü Benimseme, Yansıtma ve Geliştirme Boyutu
2. Eğitim-Öğretim Sürecinde Aktiflik ve Etkili Kullanım Boyutu
3. Etkili İletişim Bilgi ve Tekniklerini Kullanma Boyutu
4. Amaca Ulaştıracak Bilgi ve Beceriler Boyutu
5. Öğretim Teknolojileri Boyutu
6. Çocuk Merkezli Yaklaşım Boyutu

Kullanmış olduğumuz ölçekteki maddelerin kendi aralarında kümeleşerek birer faktör oluşturması, bu altı faktörün "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmen Yeterliği"nin altı boyutu olarak değerlendirilmesini beraberinde getirmektedir. Ancak, bu değerlendirmenin sonuçları, yapmış olduğumuz araştırmayla sınırlıdır. Geliştirmiş olduğumuz ölçek, sonraki araştırmalar sonucu yapılacak düzeltmelere açıktır.

2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenleri Yeterlik Ölçeği Faktör Analiz Sonuçları

Tablo 2. Faktör 1: Öğretmenlik Rolünü Benimseme, Yansıtma ve Geliştirme Boyutu
Faktör Ağırlıkları ve Madde Korelasyon Katsayıları

FAKTÖR 1. ÖĞRETMENLİK ROLÜNÜ BENİMSEME, YANSITMA VE GELİŞTİRME	FAKTÖR YÜK DEĞERİ	MADDE TOPLAM KORELASYONU
106. Tutum ve davranışlarıyla öğrencilere ve çevresine örnek olma	,772	,769
104. Demokratik ve çağdaş bir görünüm ve tutum	,760	,771
107. Mesleğini benimseme	,743	,733
105. Bilimsel tutum ve davranışlara sahip olma	,711	,769
103. Sabırlı, hoşgörülü, iyi niyetli, dürüst ve sağlam bir kişilik	,704	,672
110. Öneri ve eleştirilere açık olma	,702	,749
102. Çocuk sevgisi	,663	,664
108. Türkçe'yi düzgün konuşma ve yazma	,657	,680
128. Öğrencilerin dinle ilgili yaşadığı çatışmalarda destek olma	,649	,722
65. Sınıfta öğrencilere karşı hoşgörülü, ilgili, sabırlı ve demokratik davranma	,644	,775
86. Velilere karşı samimi ve hoşgörülü davranma	,641	,663
118. Öğrencileri dinleme, kendilerini ifade etmelerine yardımcı olma	,623	,767
109. Mesleği ile ilgili yasa ve yönetmelikleri yakından izleme ve uygulamaya aktarma	,574	,659
127. İnsan içinde ortaya çıkan sorunlara yapıcı ve yaratıcı çözümler getirme	,566	,757
62. Sınıf içinde ortaya çıkan sorunlara yapıcı ve yaratıcı çözümler getirme	,531	,708
119. Öğrencilere öğrenme ve çalışma alışkanlıkları konusunda rehberlik yapma	,525	,705

70. Öğrenci başarısını değerlendirmede objektif davranabilme	,513	,676
112. Çağın gerektirdiği bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izleme ve uygulamaya aktarma	,510	,657
63. Sınıf yönetiminde bireysel farklılıklar ilkesini göz önünde bulundurma	,471	,729
60. Sınıf içi etkileşimde disiplin ve kontrolü sağlama	,465	,591
117. Öğrencilere rol modeliği yapma	,415	,588
75. Öğrenci başarısı arasındaki farklılıkları olumlu ve yapıcı bir biçimde değerlendirme	,400	,689
114. Mesleği ile ilgili yayınları izleme	,387	,580
71. Ölçme-değerlendirme araçlarını geliştirirken öğrencinin öğrenme ve gelişim düzeyini dikkate alma	,381	,633
74. Başarının değerlendirilmesinden sonra sonuçları analiz ederek öğrencilere bilgi verme	,374	,590
55. Sosyal yaşama uyumda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinden yararlanma	,339	,595

Alfa: .960

Tablo 3. Faktör 2: Eğitim-Öğretim Sürecinde Aktiflik ve Etkili Kullanım Boyutu Faktör Ağırlıkları ve Madde Korelasyon Katsayıları

FAKTÖR 2. EĞİTİM-ÖĞRETİM SÜRECİNDE AKTİFLİK VE ETKİLİ KULLANIM	FAKTÖR YÜK DEĞERİ	MADDE TOPLAM KORELASYONU
83. Velilerle etkili ve sürekli iletişim kurma	,766	,748
84. Velilerle toplantılar düzenleyerek iş birliği yapma	,764	,732
88. Okulda düzenlenen kültürel etkinliklere velilerin katılımını sağlamak için çaba gösterme	,753	,740
90. Çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim özellikleri hakkında veliyi bilgilendirme	,713	,790
91. Velilerin ekonomik düzeylerine göre okula katkıda bulunmalarını sağlama	,702	,579
92. Velileri, rehberlik hizmetleri ve servisleri konusunda bilgilendirme	,700	,723

79. Öğrenci velilerine geri bildirim sağlama	,664	,633
87. Öğrencinin okul içi etkinlikleri hakkında velilere bilgi verme	,642	,685
78. Değerlendirme sonuçlarını okul yönetimine bildirme	,596	,612
123. Öğrencilerin genel sağlık sorunlarının çözümünde yardımcı olma	,570	,678
126. Uyum sorunu olan öğrencilere destek sağlama	,552	,757
129. Rehberlik uzmanı ve servisleriyle işbirliği yapma	,536	,658
82. Öğrenci değerlendirmesinde diğer meslektaşlarıyla iş birliği yapma	,527	,676
93. Program geliştirme ve değerlendirmeyle ilgili temel kavramlar bilgisi	,527	,714
94. Program geliştirme ve değerlendirme modelleri bilgisi	,520	,688
124. Disiplin sorunlarıyla mücadele etmede okul yönetimine destek sağlama	,510	,682
100. Okul içi etkinlikleri ve kendisini geliştirme	,503	,696
50. Okul çevresindeki dinî yapıları ziyaret ettirerek dersleri zenginleştirme	,491	,487
77. Öğrenci başarı durumları ile ilgili kayıtlar tutma	,489	,556
125. Madde bağımlılığı sorunlarını çözmede destek sağlama	,481	,615
64. Sınıf içi etkinliklerde konuya uygun olarak işbirliğine dayalı bireysel çalışmalara ve grup çalışmalarına yer verme	,458	,642
99. Okul etkinlikleri ve program geliştirme faaliyetlerine katılma	,453	,665
121. Öğrencilerin sonraki eğitimleri ile ilgili kararlarına yardımcı olma	,447	,653
101. Programın amaçlarını gerçekleştirerek, öğrenci davranışına dönüştürecek tedbirleri alma	,446	,670
7. Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencileri saptayarak gerekli önlemlerin alınmasını sağlama	,430	,521
98. Amaç - içerik - yöntem - değerlendirme arasındaki ilişkiyi kurma	,422	,638

34. Öğretim yöntemlerini uygun ortam, araç, gereç ve materyallerini kullanarak desteklemek	,378	,491
9. Çocuklarla ilgili öğrenci dosyaları tutma ve bu dosyalardaki bilgileri değerlendirme	,376	,473
35. Sınıf içi etkinliklerde öğretim yöntemlerinin sınırlıklarından kaynaklanan engelleri ortadan kaldırma	,366	,581
115. Mesleği ile ilgili bilimsel etkinliklere katılma	,344	,456
89. Okul yönetimi ile veliler arasında ortaya çıkan sorunların çözümünde yardımcı olma	,321	,287
10. Çocuğun gelişimiyle ilgili rehberlik merkezleri tarafından düzenlenen toplantı, seminer vb. etkinlikleri yakından izleme	,301	,405

Alfa: ,944

Tablo 4. Faktör 3: Etkili İletişim Bilgi ve Tekniklerini Kullanma Boyutu Faktör Ağırlıkları ve Madde Korelasyon Katsayıları

FAKTÖR 3. ETKİLİ İLETİŞİM BİLGİ VE TEKNİKLERİNİ KULLANMA	FAKTÖR YÜK DEĞERİ	MADDE-TOPLAM KORELASYONU
29. Sınıf içi etkinliklerde değişik öğretim yöntemlerini kullanma	,654	,677
22. Öğrencilerin ilgi alanlarını ve düzeylerini saptayarak konuya dikkatlerini çekme	,637	,730
28. Öğretim yöntemleri bilgisi	,624	,597
13. Dili anlaşılır ve etkili bir biçimde kullanma	,616	,695
19. Kavramları öğrencilerin düzeyine uygun olarak açık ve anlaşılır biçimde sunma	,614	,631
23. Öğrencilere karşı davranışlarda doğal, samimi ve hoşgörülü olma	,608	,593
16. Öğrencilerin konuşmalarını dikkatle ve sabırla dinleyerek sorularına uygun yanıtlar verme	,592	,666
30. Konunun özelliğine uygun yöntemleri ve teknikleri kullanma	,590	,728
14. Öğretim sürecini çocukların dil gelişim düzeylerine göre planlama ve uygulama	,545	,608

3. Öğretme-öğrenme süreçlerini çocukların gelişim özelliklerine göre düzenleme	,534	,666
24. Öğrencilerle göz iletişimi kurma	,534	,553
8. Öğrencileri yakından tanıyarak kişilik özellikleri ve performansları hakkında yeterli bilgiye sahip olma	,527	,580
12. Çocukların kendilerini tanıyabilmelerine ve güven duygusu geliştirmelerine yardımcı olma	,525	,631
11. Çocuğun gelişim özelliklerinden kaynaklanan yanlışlık ve eksikliklere karşı hoşgörülü olma	,513	,596
31. Öğrenci grubunun özelliğine en uygun olan etkin yöntemleri seçip uygulama	,492	,690
17. Konuşma tarzı, dinleme biçimi, jest ve mimikleriyle öğrencilere örnek olma	,489	,598
21. Çocukların dil gelişimlerine olanak sağlayacak sınıf içi etkinliklere (güzel konuşma-yazma vb) yer verme	,474	,582
25. Öğrencilerin birbirleriyle yardımlaşmalarını ve etkili iletişim kurabilmelerini sağlayıcı önlemler alma	,473	,601
41. Hoşgörü kültürü kazandırabilme	,470	,715
32. Öğretim hedefleri ile öğretim etkinlikleri arasında ilişki kurarak uygun yöntemleri seçme	,453	,642
15. Sınıf içi öğretim etkinliklerini güncel yaşamdan örneklerle destekleme	,453	,622
27. Öğretme-öğrenme sürecini ders planına uygun bir biçimde gerçekleştirme	,447	,523
33. Kullanacağı öğretim yöntemlerini belirlerken okulun ve sınıfın fizikî olanaklarını göz önünde bulundurma	,443	,677
40. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerini evrensel barış kültürü oluşturmada kullanma	,433	,600
6. Farklı gelişim özelliklerine sahip çocukları sınıf ortamında kaynaştırma	,417	,573
20. Sınıf içi iletişimde zaman zaman empati kurma	,414	,501
54. Çevredeki örf âdet ve kültürel değerlerle dersleri besleyebilme	,412	,632
53. Çevre, doğal denge ve temizlik bilinci oluşturma	,393	,615

Alfa: .951

Tablo 5. Faktör 4: Amaca Ulaştıracak Bilgi ve Beceriler Boyutu Faktör Ağırlıkları ve Madde Korelasyon Katsayıları

FAKTÖR 4. AMACA ULAŞTIRACAK BİLGİ VE BECERİLER	FAKTÖR YÜK DEĞERİ	MADDE-TOPLAM KORELASYONU
43. İbadetlerin olumlu davranış geliştirme yönünde kullanılması	,603	,660
57. Kur'an'ın mealinden okunması alışkanlığı kazandırma	,603	,574
56. İslâm dini dışındaki dinlerin öğretimine yeterli zaman ayırma	,591	,571
45. Konuların sunuluşunda bireysel farklılıkları dikkate alma	,565	,670
46. Dinin hükümlerinin evrenselliğini fark ettirme	,565	,644
39. Allah-insan ilişkilerini düzenlemede yardımcı olma becerisi	,543	,585
47. Bireyleri, dinî konularda kendi kendilerine yetebilecek seviyeye ulaştırma	,526	,632
51. Öğrencilerin dinî kavramları nasıl algıladıklarını takip ederek muhtemel yanlış anlamaları düzeltme	,513	,671
42. Kur'an meâlini yeterince kullanabilme	,513	,543
52. Dersleri, duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor davranışlar bütünlüğünü sağlayabilecek şekilde yürütme	,498	,645
81. Öğrencinin değerlendirme sürecine katılımını sağlama	,478	,606
37. Dinin, insan yaşamına anlam kazandırmasını öne çıkarma becerisi	,471	,628
48. Mezheplerin, dinin farklı anlaşılma biçimleri olduğunu fark ettirme	,466	,647
18. Sınıf içindeki iletişimi engelleyen etmenleri belirleyerek ortadan kaldırma	,453	,592
73. Öğrencilerin sınıf içi davranışlarını gözlemleyerek etkinliğe dayalı değerlendirmeler yapma	,442	,661
59. Sınıf içinde demokratik bir öğrenme-öğretme ortamı oluşturma	,430	,600
80. Kendi öğretiminin etkinliğini değerlendirme	,429	,630
61. Sınıf içinde tüm öğrencilerin sürece katılımını sağlayacak etkili bir iletişim ortamı oluşturma	,428	,658

44. Çocuklarda dinle ilgili araştırma ve soru sorma isteklerini uyandırma	,412	,618
66. Çocukların hareket ihtiyaçlarını giderecek oyun etkinliklerine yer verme	,401	,506
76. Değerlendirme sonuçları doğrultusunda sınıf içi öğrenme ve öğretme süreçlerini tekrar gözden geçirme	,398	,619
36. Sınıf içi etkinliklerde öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmelerini ve aktif katılımını sağlayıcı yöntemler kullanma	,372	,478
49. Okul çevresinde yaşayan farklı inanç ve inanışları sınıf ortamına taşıma	,371	,540

Alfa: .934

Tablo 6. Faktör 5: Öğretim Teknolojileri Boyutu Faktör Ağırlıkları ve Madde Korelasyon Katsayıları

FAKTÖR 5. ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ YETERLİKLERİ	FAKTÖR YÜK DEĞERİ	MADDE-TOPLAM KORELASYONU
69. Konunun özelliğine uygun ölçme araçları ve test materyalleri geliştirme	,620	,699
68. Öğrenci başarısını değerlendirme teknikleri ve yöntemleri bilgisi	,589	,734
95. Temel, uygulamalı ve aksiyon araştırmaları bilgisi	,516	,688
96. İhtiyaç-sorun değerlendirme yöntem bilgisi	,507	,725
58. Sınıf yönetiminin ilkeleri ve modelleri bilgisi	,487	,599
67. Ölçme ve değerlendirme konusunda temel kavramlar bilgisi	,480	,633
72. Dersin hedef davranışlarıyla tutarlı ölçme ve değerlendirme araçları geliştirme	,431	,719
97. Programın uygulanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan sorunları saptama ve çözüm önerileri geliştirme	,430	,670
113. Eğitimde bilgisayarlardan etkin bir şekilde yararlanma	,391	,303

Alfa: .874

Tablo 7. Faktör 6: Çocuk Merkezli Yaklaşım Boyutu Faktör Ağırlıkları ve Madde Korelasyon Katsayıları

FAKTÖR 6. ÇOCUK MERKEZLİ YAKLAŞIM YETERLİKLERİ	FAKTÖR YÜK DEĞERİ	MADDE TOPLAM KORELASYONU
1. Çocuğun gelişim özellikleri bilgisi	,539	,746
5. Çocukların gelişim özelliklerinden kaynaklanan sorunların çözümünde rehberlik etme	,511	,624
2. Çocuğun gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları tanıma	,502	,742
4. Öğretim süreci sırasında bireysel farklılıkları dikkate alma	,446	,679

Alfa: .852

SONUÇ

Araştırma sonucunda, uygulanan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenlik ölçeğinden altı faktör çıkmıştır. Bu faktörler, öğretmenlik yeterlik alanının altı boyutunu ortaya koymaktadır. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmen yeterlik alanı boyutlarından birincisi, “öğretmenlik rolünü benimseme, yansıtma ve geliştirme”dir. Bu boyut, daha önceki yeterlik boyutlarından kendini geliştirme, meslekî yeterlikler ve kişisel özellikler başlıkları altında ifade edilen maddeleri içermektedir. Bununla birlikte, daha önce yapılan çalışmalarda sınıf yönetimi, ölçme değerlendirme ve alan bilgisiyle bağlantılı olarak ortaya konan bazı maddeler, ilgisi nedeniyle bu boyut altında değerlendirilmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan öğretmen yeterlik boyutlarından ikincisi, “eğitim-öğretim sürecinde aktiflik ve etkili kullanım”dır. Bu boyut altında program bilgisi, ölçme-değerlendirme, rehberlik, okulu geliştirme ve okul-çevre ilişkilerini geliştirme ile ilgili maddeler toplanmaktadır. Alan bilgisi altında da değerlendirilebilecek bir madde, öğretim sürecine etkisi sebebiyle bu boyut altında değerlendirilmiştir.

Üçüncü boyut ise, “etkili iletişim bilgi ve tekniklerini kullanma” şeklinde isimlendirilmiştir. Bu boyut, öğretimi planlama, materyal geliştirme, öğretim yapma ve öğrenciyi tanıma gibi yeterlilik alanlarından etkili iletişim bilgi ve becerisiyle bağlantılı olan maddelerden oluşmaktadır.

Dördüncü boyut, “amaca ulaştıracak bilgi ve beceri yeterlikleri” olarak isimlendirilmiştir. Bu boyut altında, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenlerinin alan bilgisiyle birlikte, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi programlarının amaçlarına uygun öğretimi planlama becerisini ölçmeye yönelik maddeler bulunmaktadır. Bununla birlikte öğrenciyi tanıma ve ölçme-değerlendirme boyutları altında bulunabilecek bazı maddeler,

amaçlara ulaştıracak bilgi ve becerilerle ilişkisi sebebiyle bu boyut altında değerlendirilmiştir.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenlik yeterliliğinin beşinci boyutu ise, “öğretim teknolojileri yeterlikleri”dir. Bu yeterlik alanında, öğretimi planlama, ölçme ve değerlendirme ile öğretim sürecinin teknolojik boyutlarıyla ilişkili maddeler yer almaktadır.

“Çocuk merkezli yaklaşım yeterliği” olarak isimlendirdiğimiz altıncı boyutta ise, din öğretimi etkinliklerinde önemli bir unsur olan çocuk gelişimi bilgisi ile ilgili maddeler yer almaktadır.